

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

1900

Ny följd III årg.

Häft. 3

TIDSKRIFT FÖR

SOCIALA OCH LITTERÄRA INTRESSEN

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

ORGAN FÖR

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET, FÖRENINGEN FÖR VÄLGÖRENHETENS ORDNANDE
OCH FÖRENINGEN HANDARBETETS VÄNNER

REDAKTÖR: *LOTTEN DAHLGREN*

INNEHÅLL:

Kvinnornas rösträttspetition och den dagliga pressen.
CECILIA BÄÄTH-HOLMBERG: Pestalozzi-Fröbelhuset i Berlin. III.
G. A.: Några dagar vid Nådhammars Konvalescent- och hvilohem.
EN BLAND MÅNGA: Ibsentolkning och »När vi döde vägnar».
De ungas irrfärd. (Ur »Aurora Leigh»)
Litteratur: G. H.: Napoleons moder af Clara Tschudi.
Ett räddningshem.
Från skilda håll.

SVECIA,

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 3.

Olycksfall-försäkringsanstalten GOTHIA.

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 3, 2 tr.

Största lager af
Duktyger,
 Lakans- och Örngåttslärfter,
 Handdukar, Hollands, Madapolam,
Piqué, Broderier & Spetsar.
 Specialité: **Damutstyrslar,**
 hvilka förfärdigas å egen Syateljé och levereras fullt färdiga, märkta
 och tvättade.
 Egen Tvätt- och Strykinrättning jemte Ångmangel.
K. M. LUNDBERG,
 Stureplan.

K. M. LUNDBERG
Textilafdelning, Thyra Grafström.
 Färdiga och påbörjade **Broderier** på siden, kläde, lärft- och yllestramalj,
 passande för Dukar, Portiärer, Mattor Kuddar, Serveringsdukar m. m. Mönster
 uthyras. Requisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.

Verktyg för Läderplastik
 af en mängd olika modeller hos
PER FROM'S Velocipedfabriks-Aktiebolag,
 (Kongl. Hofleverantör)
Mästersamuelsgatan 34, STOCKHOLM.
 OBS.! Saxar och knivar slipas, och all slags lackering samt förnickling verkställs.

Nya Hushållsskolan
 (för bildade flickor). Grundad 1881.
 Föreståndarinna: Fröken H. Cronius.
Nya Hushållsskolans Matsalar
 Vestra Trädgårdsgatan 19.
 OBS.! Särskild matsal för fruntimmer.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.
 OBS.! Prisbelönda af Dräkt-Reformföreningen.
 Skodon tillverkas äfven efter modern fason.
 ➡ Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. ➡
 Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.
P. GUST. PETERSSON,
 52 Drottninggatan 52.

Å Fredrika-Bremer-Förbundets byrå,
Stockholm, 54 Drottninggatan,
 finnas anmälda kvinnliga arbetssökande såsom: lektionsgifvare i olika ämnen,
 svenska och utländska lärarinnor för hem och skolor, kontors- och skrif-
 biträden, bonner, husföreståndarinnor, sällskap och biträden i hem, före-
 läserskor, gymnaster, sjuksköterskor m. fl.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrodda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(*Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10—4*),

som under garanti af **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdelningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af depositionens värde, dock ej under två kronor.

Till Fredrika-Bremer-Förbundet insända böcker.

(Forts. från häft. 2.)

N. J. Schedins förlag: *Laura Fitinghoff*, I fjällluft.

Schleicher Frères Editeurs, Paris: *René Lafon*, Pour devenir avocat

Fr. Skoglund: I vår tids lifsfrågor, h. 12. — *A. T.*, »Sjung med oss, mamma!» — *Gustaf Kolthoff*, Ur djurens lif. Förra delen.

Svensk Läraretidnings förlag: Tomtefars sagor och berättelser. — Barnbiblioteket Saga, I—III.

Wahlström & Widstrand: *Carl Strandberg*, Lutherska trostankar. — *Gott-hard Werner*, Reflexer från Egypten. — *Nils Erdmann*, Carl Mikael Bellman. — *Adolf Paul*, Karin Månsdotter. — *Julien Leclercq*, Människans fysiologi.

Wettergren & Kerber, Göteborg: *Elias Janson*, Horatius Flaccus. — *Gustaf Cederschiöld*, Om Eriks-kronikan.

Enskild sändning: Friska Vindar. Jultidning II. Utgifven af *Kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvär*.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Aug. Magnusson

46 & 48 Vesterlånggatan 46 & 48

STOCKHOLM.

(Etablerad 1860.)

Största lager i Norden

af

Kulörta och Svarta Klädningstyger
i **Siden** och **Ylle**,
Bomullsvvaror, Kapptyger och Schalar.

Afdelningen

för å egen fabrik confectionerade artiklar, in-
rättad efter utländskt mönster, erbjuder ett

storartadt urval af **färdiggjorda**

Promenad- och Sällskapsklädningar,

Bluslif och Kjolar,

*Res-, Rid-, Velociped- o. Gymnastikdräk-
ter, Morgonrockar och Underkjolar m. m.*

Allt efter senaste modeller.

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

**Profver på begäran
kostnadsfritt.**

Riks-Telefon 6 26.
Allm. Telefon 28 67.

Kvinnornas rösträttspetition och den dagliga pressen.

Fredrika-Bremer-Förbundets rösträttspetition, som den 30 sistlidne december inlämnades till k. m:t, har i hufvudstadens dagliga press varit föremål för mycken uppmärksamhet. Redan omedelbart efter dess inlämnande återgafs petitionen in extenso af alla våra större tidningar, hvilket ju i och för sig kan tolkas som ett bevis för att frågan om kvinnans politiska rösträtt hädanefter kan påräkna att bli behandlad med det allvar, som tillkommer hvarje samhällsviktig reform, låt vara att den som alla sådana finner sina veder-sakare.

Vid en blick på pressen skall man visserligen finna, att det erkännande som kommit petitionen till del varit af ganska negativ natur. Intet af de olika organen för vår tids politiska strömningar har öppet slagit sig till dess riddare. Från vissa håll har man, med undantag af att petitionen aftryckts i tidningen, iakttagit en betydelsefull tystnad, från andra har den mötts med en tystnad, som kanske kan tolkas som ett instämmande, från andra åter med erkännanden, starkt bemängda med reservationer. Men antingen tidningarna afhållit sig från reflexioner eller inlåtit sig på ganska vidlyftiga sådana, den aktningsfullhet, hvarmed frågan öfverallt upptagits, visar bäst i hvilken grad opinionen skiftat under de sista decennierna. Kvinnorna erkännas numera hafva en röst i samhället, en röst, som har rätt att göra sig hörd. Och är icke med rätten att plädera sin sak själfva saken till hälften vunnun?

Så mycket om det allmänna intrycket af pressens hållning i striden för kvinnans politiska rösträtt, hvars första förpostfäktning vi nu bevittnat. Ett något närmare ingående i tidningarnas uttalanden erbjuder dessutom mycket af intresse. Nya Dagligt Allehanda och Svenska Dagbladet äro dock, oss veterligt, de enda bland våra stockholmstidningar, som något vidlyftigare inlåtit sig på frågan. Så mycket mer har detta gladt oss, som man från dessa håll

ej brukat med någon synnerlig ifver befatta sig med »kvinnofrågor», hvarför det kvinliga rösträttskräfvet erkännande i princip af dessa quasi-motståndare nästan kan betecknas som en seger.

* * *

I en längre ledare af den 10 januari behandlar Nya Dagligt Allehanda, med anledning af Fredrika-Bremer-Förbundets petition, ämnet »Kvinnorna och den politiska rösträtten». Tidningen lämnar därvid en historik öfver frågans utveckling, citerande girondistfilosofen Condorcet, Stuart Mill m. fl. auktoriteter för och emot saken. Med anslutning till dessas yttranden erkänner tidningen, att krafvet på representationsrätt åt det kvinliga elementet i samhället icke är en fråga, som «lättvindigt låter sig afvisas», utan en, »som med hänsyn till sitt berättigande och sin nytta för samhället kräfver den allvarligaste och omsorgsfullaste pröfning». Tidningen menar vidare, »att det står utom allt tvifvel, att ur praktiskt politisk synpunkt sedt en mängd kvinnor skulle på ett vida värdigare och bättre sätt utöfva sin rösträtt än det till viljelösa redskap åt ledarna predisponerade flertalet bland massor af medborgare».

Men samtidigt med detta medgifvande vänder sig tidningen med skärpa mot hvad den menar vara petitionens svaga punkt, nämligen de politiska rösträttskräfvens inskränkande till *de ogifta kvinnorna* med uteslutande af *hustrurna och mödrarna*, hvilka ju »genom sin verksamhet, sin lifsuppgift och sitt ansvar mera sannt och fullständigt representera kvinnans intressen i samhället».

Ja, onekligen ligger häri en svag punkt, icke rösträttspetitionens svaga punkt, utan samhällsförhållandenas. Den ärade tidningen tyckes ha förbisett, att det i fråga om sociala kraf i allmänhet och kvinnornas rösträttskraf i synnerhet först gäller ej det längst gående önskemålet, utan det ur praktisk synpunkt utförbaraste. Ett förslag om politisk rösträtt för kvinnor måste väl därför i främsta rummet omfatta de kvinliga individer, som stå den manlige röstberättigade medborgaren närmast, nämligen »de sjäfförsörjande myndiga kvinnorna, hvilka redan hafva kommunal rösträtt». Äfven de längst gående manliga rösträttsfordringarna inbegripa icke *omyndiga* medborgare. Och är ej enligt nu gällande lag den gifta kvinnan en omyndig medlem af samhället? Så länge som målsmanskapet existerar, så länge mannen för hustrun äger tala och svara, så länge denna ej äger rätt att råda öfver sin egendom och bestämma öfver sina barn, skall alltid denna svaga punkt kvarstå vid hvarje för-

slag om utvidgade sociala och politiska rättigheter för kvinnan. Gör landets hustrur och mödrar likasåväl som dess ogifta döttrar till myndiga, själfständiga statsmedlemmar och de skola själfskrifvet tillerkännas främsta platsen, då det gäller det aktiva representerandet af det kvinliga elementet vid valurnorna.

För öfrigt skulle vi önska, att vi kunde dela tidningens optimistiska uppfattning af de ogifta kvinnornas ställning såväl i det privata som det allmänna lifvet. Enligt Nya Dagl. Alleh. äro de synnerligen lyckligt lottade och hafva ingen anledning att klaga. Det förefaller som om intet eko af det öfver hela världen ljudande ropet om svältlöner och exploaterande af den kvinliga arbetskraften nått tidningens öron, som om det tusenstämmiga krafvet på en pekuniär ersättning motsvarande det kvinliga arbetets värde vore förestafvadt, icke af något verkligt behof utan af den nyckfulla oförnöjsamhet, som nu en gång tros vara oskiljaktig från den kvinliga naturen.

Men om vi begagnade oss af de många argument, som stå oss till buds, för att gendrifva denna *tidningens* svaga punkt, skulle det föra oss för långt från ämnet, hvilket ju rör sig om politiska, icke ekonomiska rättigheter. Men stå icke dessa båda i ett oupplösligt förhållande till hvarandra? Och är det ej emedan vi ha denna sanning för ögonen, som vi kräfva en mer aktiv roll i det offentliga lifvet?

* * *

»Kvinnornas rösträttskraf» är titeln på den längre, värdigt hållna artikel, som Svenska Dagbladet i sitt nummer för den 5 jan. ägnar åt ifrågavarande ämne. Äfven här följer man kvinnofrågans historiska utveckling, i det man gör en intressant och fördomsfri exposé af de viktigaste momenterna i denna kulturrörelse. I synnerhet synes oss beaktansvärdt, att man här, något som så ofta förbises af kvinnoemancipationens vedersakare, ser densamma i dess rätta proportioner till samhällets ekonomiska utveckling i sin helhet. Hvad tidningen säger i detta sammanhang förtjänar att citeras.

»De ekonomiska intressenas insegel», heter det, »är tryckt på det nittonde seklets utveckling, och det var under deras kamp och fordrande sträfvan efter jämvikt, som kvinnorörelsen — om man här kan använda detta ord — fördes in uti en viss riktning. Det är här fråga om kvinnornas af förhållandenas makt framtvungna uppträdande på arbetsmarknaden vid männens sida, ofta såsom segrande

konkurrenser på grund af lägre löneanspråk. Det gäller i synnerhet men alldeles icke uteslutande om den materiella produktionen i storindustriens form, att principen om arbetets fördelning, hvarigenom krafvet på yrkesskicklighet kunde reduceras, samt »minsta medlets lag», som gaf anvisning på billig arbetskraft, drifvit kvinnorna såväl som barnen in på en massa områden, hvilka förut varit männen förbehållna. Huruvida detta för mänskligheten och speciellt för kvinnorna varit en lycka, må lämnas därhän. Det är tillräckligt att konstatera denna omständighet såsom ett historiskt faktum, hvars framträdande långt mindre berott på banbrytande idéers seger än på en med nödvändighet fortgående ekonomisk utveckling.

Visserligen hafva i de civiliserade staterna åtskilliga andra förändringar i kvinnornas ställning, hvilka mera måste tillskrifvas ideella och medvetna sträfvanden, inträffat under det gångna seklets senare del, och vi kunna som exempel härpå erinra om den borgerliga myndighetens meddelande åt kvinnorna vid samma ålder som åt mannen, handlingsfriheten i fråga om äktenskaps ingående, inom äktenskapet ökad själfständighet med afseende på rätten att besitta och förvärfva egendom, tillträde till statens högsta undervisningsanstalter m. m. Men med allt detta har det redan under franska revolutionen hägrande målet: full medborgerlig likställighet med männen, icke blifvit uppnådt, och det ser icke ut, som om det ryckt väsentligt närmare vid ingången till det tjugonde seklet.» — —

Så långt kunna vi af hjärtat instämma med den ärade tidningen. Vi stå verkligen vid ingången till det tjugonde seklet ganska ångt från det mål, som redan för *madame de Staël* vid århundradets början framstod som en framtidsdröm: kvinnans politiska och medborgerliga själfständighet. Men när man, som alltid när denna fråga kommer på tal, som hufvudorsak till dess ringa framgång framdrar kvinnornas egen indifferentism och brist på intresse, så kommer man blott sanningen nära, utan att träffa sanningen själf. Man tror sig konstatera fakta, men anger icke grunden till dessa faktas framträdande. Den alltid till kvinnornas nackdel framhållna parallellen mellan deras rösträttsrörelse och männens kamp för samma ändamål håller blott delvis streck.

När man framdrar arbetarnas politiska lifaktighet som klass betraktadt — och denna kan nog sättas i fråga — glömmar man att påpeka att mannen, äfven om han tillhör den s. k. underklassen, måste gå i fält för en sak med en helt annan frimodig målmedvetenhet än kvinnan. Han äger ju traditionens och styrkans rätt på

sin sida, hon känner ännu trycket af den boja som under årtusenden hållit henne i den underordnades och omyndigas ställning. I hvarje fritt land kan en man, han må vara af aldrig så låg börd och samhällsställning, genom egen energi och i kraft af egen begåfning höja sig till statens högsta äreställen. Men en kvinna? Hon må stå aldrig så högt på intelligensens och bildningens rangskala, det finns alltid en gräns på det sociala området, öfver hvilken hon icke kan nå. Är det att undra på att detta mången gång binder hennes kraft?

Det vill således till både en starkare tro och en tro af en helt annan art för oss kvinnor för att förflytta det berg, som årtusenden rest i vägen för vår frihet. Hur föga betänker man detta. Och så ropar man på likgiltighet och slöhet! Och aldrig förnimmes det ropet högre än just då, när kvinnan visat prof på en större kraftansträngning. Är icke detta litet orättvist?

Må det dessutom tillåtas oss att rätta en missuppfattning af den svenska kvinnorörelsens karakter, som framgår af Svenska Dagbladets för öfrigt så erkännansvärdt opartiskt hållna artikel. Det heter nämligen i fråga om Fredr.-Brem.-Förb:s rösträttspetition:

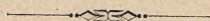
»Denna petition äger emellertid äfven ett visst intresse såsom exempel på variationerna i den argumentation, hvarmed det kvinnliga emancipationssträfvandet under olika tider går i fält. Det är icke så synnerligen länge sedan krafvet på *likställighet* med mannen grundades på en sypponerad *likhet* med honom i anlag och böjelser; man borteskamoterade den andliga könsskillnaden och förringade de till hemmet och familjen hörande uppgifter, som tillkommit kvinnorna. Så låter det icke numera. Man finner tvärtom i de andliga olikheterna mellan man och kvinna en ytterligare bjudande anledning att till samhällets bästa låta kvinnans särskilda fallenheter göra sig gällande inom det offentliga lifvet genom rösträttens utsträckning till myndiga, själf försörjande kvinnor.»

Här som så ofta utgår tidningen från en *à-priori*-uppfattning rörande kvinnorörelsens väsen. Hade man däremot något närmare ifrån grunden studerat den svenska kvinnofrågans historia, hvilken ju kan visa hän på sådana namn som en Fredrika Bremer och en Sophie Adlersparre som sina största, skall man finna, att det varit *jämlikhet*, icke *likhet* med mannen som inskrifvits på dess fana. Och vill man vara rättvis, måste man äfven erkänna att — med möjligen några få undantag — »kvinnosaken», detta med orätt så illa anskrifna namn på en ädel och storslagen

idé, aldrig i vårt land gjort sig skyldig till den ensidiga öfverdriften att vilja sätta ett likhetstecken mellan kvinnans och mannens natur. Rätt och tillfälle att utveckla våra anlag, äfven om dessa anlag skulle tänga de områden, som mannen ansett sig förbehålla, se där hvad vi fordra. Icke anspråk på att vara mannens *like*, icke ens att äga samma kvantitet hjärnsubstans som han. När petitionen således åberopar olikheten mellan könen, för att styrka sin motive-ring, så betecknar detta ingalunda någon frontförändring utan ett konsekvent häfdande af en tanke, som alltid varit en af de ledande principerna i våra sträfvanden.

Angående betydelsen af den åtgärd, som Förbundet nyligen vidtagit, yttrar tidningen till sist, att den till k. m:t inlämnade petitionen »knappast kan äga något annat syfte än att förbereda jordmånen för vidare sträfvanden genom den uppmärksamhet den kan väcka bland dem man önskar intressera för saken».

Ja, närmast är detta visserligen vårt mål. Men vi våga samtidigt hålla före, de här åberopade auktoriteterna ur vår dagliga press till trots, att den svenska kvinnans rösträttsfråga, genom det steg som Förbundet nyligen tagit, inskrifvits i de aktuella frågor-nas led.

Pestalozzi-Fröbelhuset i Berlin.

III.

Kommen — låtom oss lefva för våra barn!

Efter ännu en blick på den vackra trädgården med dess lek- och lawntennisplats, dess långa rader »land» för barnen, dess hönshus m. fl. naturföremål, ingående som material i planen för uppfostrings-systemet, gå vi ändtligen vidare, för att bese det stora husets inre.

Det är tisdag, alltså mottagningsdag, ty ifrån att vara en okänd och förbisedd inrättning är Pestalozzi-Fröbelhuset nu så uppmärksamadt af främlingar och infödda berlinare, att en bestämd dag måst utsättas för dessa besök. Det är därtill en sorgedag i detta hus, ty den varma själ, af hvilken alla och allt blifvit lifvade, sporrade och väckta, är borta. Henriette Schrader är död sedan några dagar, och till hennes minne har just en sorgfest firats. Hennes

af frisk lager omgifna porträtt blickar emot oss, när vi inträda i den sal, där Pestalozzi-Fröbelhusets och »Föreningens för Folkuppföstran» gemensamma styrelse plägar sammankomma.

Men från närgränsande salar och rum höres muntert sorl och sång. Det är lifvets morgonröster, det är de små barnen i Kindergartens första »grupp», som sjungande Frøbels barnvisor — Spiel- und Koselieder — marschera omkring under lärarinnornas ledning.

Vi komma just lagom för att från trappbalustraden i den stora gymnastik- och leksalen få se en stor skara barn från $2\frac{1}{2}$ till $5\frac{1}{2}$ års ålder under sång utföra de lätta gymnastiska rörelser, som afse att vänja barnet vid att lystra till ledarinnornas ord och åtbörder, behärska sina lemmar och i tid allsidigt utveckla sin kropps alla muskler. Två och två i ledet slingrar sig den långa raden omkring, ut och in, hit och dit, skenbart planlöst och fritt, men dock under noggrann ledning och med precision.

Så skiljes skaran i tre »grupper». Detta är *en* af fru Schraders pedagogiska tankar, med hvilka hon så väsentligt förbättrat Pestalozzis och Frøbels metoder. Hon insåg, som förut är omnämndt, nödvändigheten af att gifva det hela så vidt möjligt familjelifvets prägel, icke skolans. Alltså måste det vara ett begränsadt antal barn i hvarje grupp, och ju yngre barnen äro, desto mera behöfva de en individuell behandling, en möjligast varm så att säga familjeatmosfär. Detta åter skulle vara ett olösligt problem, så vida det icke blefve mer och mer allmänt, att de burgna klassernas kvinnor eller öfver hufvud taget den mognare kvinliga ungdomen ställde sig i det offentliga uppfostringsarbetets tjänst.

Se på dessa barns unga ledarinnor, både dem, som redan äro färdiga till själfständigt arbete, och dem, som här själva äro lärjungar, »seminarister», och som under de förras ledning nu vänja sig vid det Fröbel-Schraderska systemets praktiska utöfning.

Alla — åtminstone de flesta — äro hvad vi svenskar skulle kalla »fina flickor». Huru glada se de ej ut, riktigt som om de kände tillvaron varm och lycklig, här midt ibland alla dessa fattiga barn, som så förtroendefullt sträcka sina armar emot dem för att få hjälp af en eller annan art. Hur kraftigt och lifsfriskt klinga ej de unga kvinnorösterne med i de späda barnens sång, huru förmå ej dessa unga kvinnor att rycka de små med sig, vare sig det gäller munter lek eller glädtigt och dock allvarligt arbete.

Båda delarna tillhöra planmässigt metoden, och äfven för fri lek är det utrymme här, enär denna hos barnet utvecklar företrädesvis

dess individuella anlag och smak; men i barnets natur ligger en djup, omedveten lust att känna sig såsom länk i något stort; det känner längtan att följa yttre ledning och att få använda sin lilla kraft till andras, till det stora helas tjänst. Det Frøbelska småbarnsarbetet kommer denna längtan till mötes, och dess uppfostrande betydelse blir så stor, därför att det i sina grunddrag saknar den mera abstrakta skolprägeln; det är i stället genomträngdt just af familjelivets för barnets harmoniska utveckling så sunda anda. Detta småbarnsarbete, som delvis och allt efter de olika grupperna består i att ställa i ordning leksaker, laga och klistra sönderrifna taflor och tapeter o. s. v., lägga nya omslag om böcker, städa och damma i »klassrummen», duka och diska, hjälpa till vid matlagning o. s. v., ledes äfven fullkomligt planmässigt och afser *icke* att i förtid förvandla de små barnen till tvungna tjänare, utan att utveckla dem till nyttiga, tjänstvilliga, arbetsälskande människor.

Låt oss nu se på de två små »grupper», som just slagit sig till ro i denna sal!

Midt framför det ena höga fönstret, utanför hvilket björkarna bilda en grön jalousi, står en lång kista med sand; rundt omkring denna kryper och sitter en skara barn af mellan 2—3 års ålder; hvart och ett har sin spade och spann. Och här lekes och gräfvos och bygges, planteras små trädgårdar, ja hela skogar af grankvistar. Rätt hvad det är upplåtas de stora skåpen under trappbalustraden — hvilka härligheter! Gunghästar med och utan svans, Noaks ark i många upplagor, stallar och träboskap — hvilket paradiset för dessa barn från Berlins fattigaste hem!

Ty nämnas bör, att *alla* barnen i Kindergartén äro armodets bleckindade små söner och döttrar; dock få *endast* de mödrar, som förete intyg att de dagligen arbeta, lämna in sina barn här. Det är således alls icke meningen att hos mödrar väcka liknöjdhet för barnen: tvärtom synes det, som om de snarare sporrades att taga bättre vård om dessa i hemmet, så att de små komma i »skolan» så rena, snygga och välklädda som möjligt — osnygga barn tagas helt enkelt icke emot. Redan detta mödrarnas ofta nyväckta intresse för prydighet hos barnen är ett bevis att de äldre uppfostras genom sina barn; och i detta stycke har Pestalozzi-Fröbelhuset haft en välgörande inverkan i otaliga fattiga berlinerhem, som från att vara nästen verkligen blifvit *hem*.

Men nu äro de små ifriga sandgräfvorna trötta; åter öppnas de underbara balustradskåpen, och fram kommer nu en hel rad

madrasser, på hvilka de små få sofva en timme innan de få sin middag, för hvilken deras mödrar betala 10 pf. per dag.

Med lugna jämna andetag slumrar snart hela raden, och vi vända vår uppmärksamhet till grupp nr 2, som har sin plats kring ett långt bord i den stora ljusa fönsterutbyggnaden i samma sal. Här sitta de något mera försigkomna tre-fyra-åringarna; djupt intresserade hålla de på med att af mycket breda kulörta pappersremсор inlära de första grunderna för flätning af mattor o. d., och med mycken belåtenhet visa de längst komna sina praktverk för främlingen eller för lärarinnan.

I rummet näst intill sysslar den ännu äldre grupp 3, barn mellan $4\frac{1}{2}$ — $5\frac{1}{2}$ år, med att »trä' pärlor», rita på griffeltafla, klippa ut pappersfigurer, snida i trä, »skulptera» m. m.

Du skulle bara se den lille gossen, min favorit Fritzchen, med det bleka intelligentas ansiktet, visa upp sin nyss formade vas af ännu våt lera och i sanning pryddig samt sin skapelse för i går, den lilla ljusstaken, som skall ställas till den samling af dylika redan befintliga pjäser, ämnad att på julafton tjänstgöra för de af barnen själfva stöpta små vaxljusen.

Med klok ledning kan af Fritzchen måhända vardas en ny Begas, som med marmorskapelser pryder kejsarstaden vid Spree! Hvem vet? Sämre utgångspunkt för ett konstnärsämne än Pestalozzi-Fröbelhuset kan en vardande framtidsman ha! Ty hvad man här ej minst lägger an på är att vid sidan af allt direkt nyttigt äfven odla skönhetssinnet och smaken. Konsten, säger fru Schrader, skall in i våra barnkammare, skall bli ett medel för uppfostran, skall tjäna människans utveckling i ädelhet.

Därför lägges också an på att hos denna grupp väcka *lust* att på griffeltaflan, på papper eller i lera söka afbildas de föremål ett hvart af barnen sett och som särskildt tilltalat det. Så såg jag äfven en annan liten gosse göra rent af utmärkta pennteckningar; att han skulle förhjälpas och utbildas till konstnär var redan beslutadt af några för honom intresserade personer.

Det förefaller mig, som fru Schraders utvidgade och fullkomnade Fröbelmetod medförde den största möjliga fria utveckling af ett litet människobarns naturanlag; dessa få under den kloka föreningen af frihet och ledning rikare tillfällen att spira än ofta till och med i de bästa fint bildade hem. Ty hos huru många bildade mödrar är moderligheten väl så stor, att den kommer dem att betrakta sina barns uppfostran som en konst, en vetenskap, ett härligt studium för dem själfva?

Här vakas alltid öfver att barnens verksamhetslust tages i anspråk, så att intelligens, fantasi och karaktersutveckling finna full och *följdriktig* näring. När lärarinnan berättar något för barnen — i regel gifva naturföremålen ämne — visar hon dem också vackra bilder öfver samma föremål, hon lär dem sjunga små visor, som handla därom, o. s. v; när årstiden så tillåter, tagas barnen ut på exkursioner för att i verkligheten skåda dessa föremål. Fantasin kommer i rörelse, barnet söker att i sin lek åter framkalla den nya värld som uppgått för det; hvarjehanda natur- och industristoff står det till buds, papper, kulörta lappar, våt lera, träbitar, sand, vatten m. m., och outröttliga försök göras om och om igen, till dess framställningen befinnes lyckad. De större barnen förfärdiga i slöjdskolan små verktyg, pallar m. m. åt de smärre; och på detta sätt införes barnet naturenligt och följdriktigt i förgården till konstens och industriens stora värld.

Sämre nöje och mindre väckande kan man ha än att betrakta en dylik liten »Fröbelklass» af barn, som med röda kinder och strålalande ögon ifrigt syssla med sina af den egna fantasien och inre driften dem ålagda små uppgifter.

Just genom föreningen mellan det själfupplefvade och konsten, det vill här säga bild, sång och berättelse, vårdas bäst och mest naturenligt barnets fantasi, och en poesifylld, ljus lifsåskådning grundlägges. Detta synes mig däremot icke vara fallet i många de bildades hem, där överkliga sagor, mer eller mindre osköna bilderböcker m. m. snedvridda barnafantasin, göra den osund samt förstöra både smak och den sanna glädje ett barn bör finna i den omgifvande naturen. Man skall för barnet lägga tjusning och poesi öfver hvardagslifvet, ej låta det finna detta grått och tråkigt, och framför allt: man skall, på sätt som här visat sig så utförbart och välsignelse-rikt, låta det lefva i verklighetens poesi och icke i drömd sådan.

Från nästa rum höras små flickor — tillhörande samma åldersgrupp — beskäftigt syssla. Vi titta in: rundt omkring rummet stå på låga bänkar de näpnaste tvättbaljor, här är vridmaskin, mangel, strykspis, kort sagdt en fullständig tvättstuga. Också är det stortvätt i dag, ej blott af miniatyrplagg, utan de små skulptörernas och äfven köksornas blåa förkläden m. m. Och å den lilla dockstrykspisen, eldad med gas, stå järnen heta; ifriga små händer släta och stryka, bränna sig ibland, men fortsätta dock modigt. I denna som i de öfriga afdelningarne vaka vänliga och tålmodiga lärarinnor öfver de små. I detta rum pågår också diskningen efter måltiderna,

och i skåpen stå hvarjehanda staplar af barnens frukostbräden m. m., som hvarje grupp har att hålla i ordning! Helt visst näras hos dessa små flickor anlagen till tänkande, goda tjänarinnor och husmödrar.

Sedan vi kastat en blick in i ett mindre kök, endast afsedt för uppvärmning af mjölk för småbarnen i »krubban», gå vi in i denna. Det är två höga, ljusa rum, i det ena står vagn vid vagn och på rena, hvita kuddar sofva de små, det yngsta 8 dagar gammalt. Dessutom försöka några tultingar på 1¹/₂ år att vigilera på egna ben i rummet. Sköterskan, den unga, högresta, vackra system, går försigtigt *bakom* korgvagnarna, ty om något af de sofvande barnen vaknar och får se henne, uppstämmer det en ömklig musik; systemen är nämligen för dessa små en moder, det är hon som badar dem och lägger dem, det är hon som kommer med den sköna, ljumma mjölken i flaskan. I det andra, delvis porslinsklädda rummet blänka de små badkaren, i väggen äro kranar med varmt och kallt vatten och på krokor hänga långa rader svampar.

Krubban tillhör ej direkt Pestalozzi-Fröbelhuset; det är en afdelning af Berliner Krippen-Verein, som hyrt sig in här. Endast de mödrar få aflämna sina barn, som visa intyg att de arbeta ärligt och ordentligt. Kl. 6 på morgonen öppnas »krubban» för de små, och på aftonen hämtas de af mödrarna.

Den ömhet för dessa små varelser, som genomstrålar denna systems hela väsen, står emellertid i vackraste harmoni med andan i Pest.-Fröbelhuset; man kan alltså säga, att denna »krubba» verkar i enlighet med traditionerna i detta hus.

Nu upp i öfre våningen. Det är fristund, och i den breda stentrappan liksom i de höga, ljusa korridorerna leka de äldre barnen; du möter också en och annan af de unga seminaristerna, och du varseblir hos dem detta iakttagande, vakna ansiktsuttryck, som antyder att en ung själ befinner sig i ett rikt utvecklingsstadium.

Alla våningarna igenom är inredningen lika; den stora lek- och gymnastiksalen motsvaras här af en i ädel stil prydd aula med talarstol och orgel; här hållas alla fester. Och öfver dörren läsas de innehållsrika orden:

Streu nur in Gottes Namen
Des Herzens Reichthum aus,
Vielleicht aus all den Samen
Wächst doch ein Blütenstrauss.

I denna våning finnas skolrum dels för den s. k. öfvergångsklassen, där barnens ålder är $5\frac{1}{2}$ —6 år, dels för elementarklassen, ålder 6— $7\frac{1}{2}$ år. Pest.-Fr.-huset har ej tillstånd att i denna senare mottaga mer än 20 lärjungar, enär tyska barn äro skolpliktiga vid 6 års ålder; de föräldrar, som låta sina barn stanna här till fyllda 7 år, fordra också att dessa skola öfverhoppa första klassen i den offentliga skolan. Naturligtvis måste på grund häraf de speciellt »Frøbelska» ämnena i denna grupp något åsidosättas. Men en genomgående enhet gör sig dock gällande. Ty enligt detta system får ingen ny utvecklingsgrad, intet nytt undervisningsföremål stå abrupt och lösryckt för sig, utan komma som den naturliga följden af det föregående; lifsenheten måste fasthållas. I dessa båda klasser komma alltså de s. k. månadsföremålen till sin egentliga rätt.

Jag har förut omnämnt hvilken betydelse *naturen* intar i den Frøbelska uppfostringsmetoden; och visst är att alla dessa storstadens fattiga, annars till gränder och solfattiga bakgårdar förvisade barn här få lära känna naturen, få arbeta i eget litet trädgårdsland och ha äganderätt till åtminstone några stycken växter och plantor, få göra utflykter till skogen, till »kostallet», Tiergarten, dit berlinarna hvar morgon gå och dricka sin spenvarma mjölk, till Botaniska trädgården o. s. v., kort sagdt få genom alla de medel, som erbjudas, bli förtrogn med naturens egen stora verkstad.

Det är fru Schrader, som i detalj uttänkt och planlagt det system hon kallat »Der Monatsgegenstand im Pestalozzi-Fröbelhause». Redan vid spädate ålder, i första gruppen, får barnet börja syssla och leka med detta »föremål», som så småningom blir ämnet för de äldre gruppernas undervisning. Så till exempel *biet*. Barnet får samla och lära känna blommorna och deras saft, får se bin och deras kupor, får se larvernas utveckling i vaxkakans celler, får vara med då kupan »skattas», får smaka honungen och får ett stycke vaxkaka; till sist får det af vaxet stöpa små ljus, som på julafton skola brinna i de af barnen själfva »modellerade» och målade lérstakarna.

Under tiden får det genom lärarinnans skildringar, genom bilder, sånger m. m. äfven teoretiskt lära känna detta »föremål». Och så, menar fru Schrader, få natur och konst i förening tjäna till barnets uppfostran. Medgifvom — detta system vore nog så enkelt att införa i våra bildade hem, om mödrarna först ville göra sig litet extra besvär att uppfostra sig själfva. Ty utan säker kunskap kan en moder ej lära och leda sitt barn.

Naturligtvis förekomma en mängd olika »föremål» i undervisningen: vattnet, köksväxter, hönsen och, det käraste af alla, granen. Det sätt, hvarpå särskildt detta sista behandlas, är ett verkligt konstverk af levande undervisningsmetod och förtjänade sitt eget kapitel, hvartill dock utrymmet fattas. Men i detta sammanhang kan jag dock icke underlåta att erinra om Topelii maning till alla mödrar att låta sina barn *tuga vård* om växter och djur; de lära sig häraf i tid tjänandets, offervillighetens stora, ädla, svåra konst.

I denna samma våning finnas äfven de kök och den matsal, som äro afsedda för de barn af 6—14 års ålder, hvilka för en billig penning få komma hit och äta middag, då de äfven få vara behjälpliga med och få undervisning i förefallande sysslor; på e. m. få de stanna kvar i det s. k. »eftermiddagshemmet», i hvars lokaler de läsa sina läxor. Denna afdelning omfattar 180—200 barn.

Att allting i dessa liksom i öfriga salar och rum är anordnadt så praktiskt, ljust, sundt som möjligt, behöfver ej sägas. Tyskarna göra allt med besked; hela nationen är genomträngd af storartadt ordningssinne, precision och grundlighet i allt.

Tredje våningen har äfvenledes sin stora sal, den för lärarinnor, seminarister och pensionärer gemensamma, synnerligt inbjudande matsalen, från hvars fönster man har en präktig utsikt öfver angränsande trädgårdar, St Pauli kyrka och Prinz Heinrichs gymnasium. Väggarna prydas af stora porträtt af kejsarparet Friedrich, med de höga gifvarnas egenhändiga namnteckning; i det föregående är deras intresse för Pest.-Fröbelhuset redan omnämndt. Hela våningen upptages för öfrigt af lärosalar för »seminaristerna», de unga kvinnor af olika klasser, som genomgå kursen antingen för att utbildta sig för lärarinnekallet eller endast för att fullkomna sig för framtida kvinlig verksamhet. Vidare lärarinnornas rum, deras vackra sällskapssalong samt den mindre hushållsskola, som ej är att förväxla med fru H. Hegls förut antydda stora skapelse i Haus II, beläget inom samma hank och stör som Haus I.

I öfre våningen finna vi ett s. k. »Victoria-Mädchenheim», ett pensionat för 40 af de unga flickor, som genomgå det Frøbelska seminariet.

När jag nu slutligen tillägger, att i den stora byggnadens jordvåning finnas åtskilliga rum för slöjd, ledd af en vid Nääs utbildad lärare, så tror jag mig hafva gifvit en någorlunda fullständig framställning af den komplicerade och dock så förunderligt enkla och enhetligt sammanfattade uppfostringsmetod, som inrymmer i

Pest.-Fröbelhuset. Ja, långt mer än en metod, det är en lifsåskådning, som här fått gestalt, det är en familj och samhälle bärande grundidé, som här utvecklas; det är ej endast en vårdanstalt för barn, som vi besökt och lärt känna, nej, det är framför allt en väckelse- och utvecklingsanstalt för *kvinnor*, och just därigenom att omkring det lilla barnet samt dess tanke- och intressesfär arbetet har sin medelpunkt, är dess verkan så ingripande djup.

Pestalozzi-Fröbelhuset är som ett stort hjärta, hvarifrån sann ömhet och intelligent medveten moderlighet strömma in i tusende tyska hem.

Också svenska kvinnor ofvanifrån och ned skulle ha godt af att med allvar och eftertanke lyssna till det Frøbelska maningsordet:

Kommen — låtom oss lefva för våra barn!

Cecilia Bååth-Holmberg.

Några dagar vid Nådhammars Konvalescent- och hvilohem.

Hvila, ro, ljufliga ord för det uttröttade sinnet, för den utarbetade kroppen, ord hvilka gifva uttryck åt det, hvarefter mången längtar och trängtar i denna jäktande tid! Man trånar efter tystnad, man skulle vilja låta tanken domna, låta lemmarna hvila, man skulle för en tid vilja lämna sin plats bland kuggghjulen i det sociala maskineriet, men hvar, hvar finna ett ställe, där man helt själfviskt kan få ordna sitt lif på ett tillfredsställande sätt? Detta har varit en fråga, som gång på gång framkastats och på hvilken svar länge ej lämnades.

* * *

Jag hade upprepade gånger hört namnet Nådhammars konvalescent- och hvilohem, men jag måste ärligt bekänna, att min föreställning utmålade detsamma hufvudsakligen som ett ställe, där sjuklingar, utskrifna från Sofiahemmet och andra sjukhus, samt personer, som genomgått operationer eller lidit af svårare sjukdomar, återhämtade krafter. Jag föreställde mig med andra ord Nådhammarsnarare som ett sjukhus på landet än som ett hvilohem.

Så var min föreställning! Och hvad har jag i stället funnit? Ett hem, ett stilla hem, där man liksom efter gemensam öfverenskommelse föga talar om sjukdom och om sömlösa nätter, ett corps de logis, som tillfredsställer äfven långt gående fordringar på komfort, rum, vackert och hemtrefligt inredda som på en af våra större herrgårdar, en husmor och en Sofiasyster som sörja för ens behof på sådant sätt att det nästan är fara för att man blir litet bortskämd, en vacker natur med ståtlig park, sjö, skog m. m., och *last but not least* rätten att njuta af allt detta utan skyldigheten att till gengäld söka vara en *angänäm gäst*. Man är här fullt oberoende. Man drager fördel af allt hvad ett väl ordnad hem kan erbjuda, och detta hem däremot har själf afsagt sig alla fordringar.

Jag vet ej huru Nådhammar ter sig på sommaren. Man säger att här skall vara mycket vackert, och jag tror det gärna. Den kuperade marken, den väl hållna parken, sjön med sina vackra stränder, allt detta bör utgöra ett särdeles vackert landskap med hvad vi bruka kalla »sörmländsk natur», och denna är ju känd för sin skönhet.

Men det undras mig just om här någonsin kan vara vackrare än nu på vintern. Nådhammars park (20 tunnland) har en rikedom på vackra barrträd. Stolta, ståtliga, mörka och högtidliga stå de där, snön täcker grenarna och tynger de nedersta, så de släpa på marken. Rundt omkring synas endast de hvita snöfälten och naturen klädd i denna svepningsskrud synes oss tala om dödens majestät. Man går vägen framåt, lämnar de allvarsamma granarna bakom sig och träder in under löfträdens kronor. Det är som om man plötsligen blifvit flyttad till ett förtrolladt land. Björkar, askar, ja, minsta lilla buske och strå har klädt sig i snödräkt. Snön har fallit så stilla, att den ligger alldeles jämt på hvarje kvist och ingen vindpust har ännu stört friden i detta félandskap. Dagsljuset silar sig genom de lätta och dock så täta trädmassorna och ett mystiskt dunkel är rådande. Allt är så tyst, allt är så stilla, en fågels sakta kvittrande är det enda ljud som förnimmes. Och så med ens är taflan åter förändrad, solen har lyckats tränga sina strålar mellan snömolnen, marken glittrar som om millioner diamanter strötts därpå, de frusna vattendropparna på träden stråla som briljanter; det mystiska dunklet har försvunnit och genom trädens grenar ser man den lågt stående solens rödgula sken.

Allt är så stilla i naturen, allt bjuder sinnet ro.

För hvarje älskare af naturen har Nådhammar under denna

härliga vinter haft mycket att bjuda på. Man har också sett dess gäster ströfva omkring öfverallt i trakten. Skidåkning har varit en omtyckt sport för en del, under det andra gruppvis promenerat på den frusna sjön eller på land. Oftast hafva dock gästerna vandrat omkring ensamma; det är som om de flesta velat ostörda söka i naturens sköte jämvikt för sitt trötta sinne.

Måltiderna, goda, vällagade och rikliga, samt morgon- och aftonbönerna äro de enda tillfällen, då man ser gästerna mera mangrannt samlade. Eljes sköter, såsom jag förut nämnt, hvar och en sig själf. Det finns dock en plats vid Nådhammar, som har stor förmåga att kring sig samla stället innevånare, och det är spiseln i stora hallen, där en stockeldsbrasa nästan alltid brinner. »Här kunde man vilja sitta hela dagen», säga somliga under det de maka sig tillrätta i den treffiga eksoffan, åter andra gifva den flammande elden blott korta besök, men för alla gäller dock, att här kring brasans muntra sken ägnar man sig helst åt skämtet, här lockas till och med den mest tysta och stillsamma att deltaga i konversationen.

Direkt från denna »hall» kommer man in i ett mindre förmak, å hvars ena sida en stor och trefflig matsal och å hvars andra en elegant salong och ett väl ordnad blomsterrum äro belägna. Salongen inrymmer ett litet men väl valdt bibliotek, hvilket flitigt begagnas. Bokskåpet, en gåfva af möbelsnickare Svenson, är en prydnad i salongen, och att böckerna tåla en närmare granskning, därför borgar H. M. Konungens ex-libris, hvilket, åtföljdt af orden: Gåfva af etc. återfinnes i en hel del af banden.

De flesta sofrummen äro förlagda till öfre våningen, de äro ljust och hemtrefligt möblerade. Alla äro hvarandra olika så till form som till möblemang (jag skulle knappast tro att gardin- eller möbeltyg äro lika i något rum). Denna våning liknar en väl hållen gästrumsvåning på landet.

Och till dessa gästrum äro alla välkomna utan att man behöfver vänta på en inbjudning. Man får komma äfven då man är för trött för att vara sällskaplig. Man kan komma hit för att i stillhet och ro studera, skriva eller för att efter hårdt arbete söka skaffa ny spänstighet åt sitt sinne*).

*) Anmälningar om plats å Konvalescent- och Hvilohemmet Nådhammar ställas till Sofiahemmet, föreståndarinnan. Pris för enskildt rum: 4 å 5 kr. pr dygn, 100 å 125 kr. pr månad. Dubbelrum för 2 pers.: 8 kr. pr dygn, 200 kr. pr månad.

Att anordna ett sådant konvalescent- och hvilohem som Nådhammars och att där upprätthålla en ordning som, utan att den på minsta sätt tynger individen, dock ger det hela en fast hållning, därtill fordras i sanning goda ledande krafter.

Det är kanske för alla bekant att Nådhammar lyder under Sofiahemmets styrelse; mindre bekant torde vara huru denna vackra egendom kom att användas för sitt nuvarande ändamål. Nådhammars egendom, belägen $\frac{3}{4}$ mil från *Mölnbo* station, äges af direktör H. Lidholm. Denne, känd såsom en särdeles duglig och nitisk landbrukare, öfverlämnade för ett par år sedan helt frikostigt Nådhammars corps de logis och park såsom gåfva till H. M:t Drottningen. Gåfvan lämnades af H. M:t till Sofiahemmet, och det är dess styrelse man har att tacka för det utmärkta sätt, hvarpå direktör Lidholms egendom nu blifvit använd.

Täcka fridfulla Nådhammar! Hur ofta vandra mina tankar till din stilla landtliga ensamhet, till din härliga natur, så leende midt upp i vinterns bistra allvar, till ditt vackra ombonade hem, där man både till kropp och själ kände sig så väl! Men främst bland dessa tankar står dock tacksamhetens. Tacksamheten ej blott för allt det goda jag själf fått mottaga under dessa veckor, utan för det den sköna idé, som stått som önskningsmål för så många, tack vare en lika kärleksfull som praktiskt ordnande ande, här blifvit förverkligad, idén att bereda en fristad åt öfveransträngda, utarbetade, robehöfvande människovarelser. Mätte många med mig hämta hälsa och ro i denna fristad, hvilken med så mycken rätt gör skäl för det vackra inbjudande namnet: *Hvilohem*.

G. A.

Ibsentolkning och »När vi döde vägner».*)

Med spänning väntar hela den civiliserade världen på hvarje nytt verk af Ibsen. Den nya boken kommer ut, kritici, recensenter, utläggare och kommentatorer kasta sig öfver den med en begärlighet, som gällde det att tillgodogöra sig ett nyupptäckt guldland, och

*) Ehuru vår tidskrifts första häfte innehållit en längre kritik öfver Ibsens sista bok, hvori Nils Erdmann lämnar en lika djupgående som

boken köpes och läses och begrundas och människorna fröjdas, ty ett nytt under har sett dagens ljus. Att man fått en ny gåta att fundera på, ännu ett olöst problem att bry sina hjärnor med, lägger ännu ett plus till den nimbus som omger mästerverket.

Men bland de stilla i landen, bland dem som hvarken äro kritici och recensenter eller ästetici ex professo, utan s. k. hvardagsmänniskor, som älska att i litteraturen söka efter sanningar, icke efter gåtor, väcker boken oro i sinnena. Till det problem, som ligger i arbetet själf, kommer ett nytt: problemet rörande förhållandet mellan det uppseende ett diktverk väcker, de loford det inhöstar och dess etiska värde. Först tvekande, liksom skämdes man för sin egen förmånenhet, sedan med mer själfmedvetenhet kommer kritiken. Den gamla historien om »kejsarens nya kläder» upprepar sig här — som under tusende förhållanden i lifvet. Man törs ej erkänna, att man ser sanningen, ty man utsätter sig ej gärna för hån och åtlöje. Men till slut faller det som fjäll från ens ögon och man känner sig modig att med det lilla barnet i sagan utropa: »Men han har ju ingenting på sig».

Som aldrig förr har den gamla Andersenska historien kommit för mig, då jag läste Ibsens sista drama, »När vi döde vågner». Aldrig har väl den gamle mästaren varit mer omsvepsfull och dimmig, aldrig gifvit tolkarna hårdare nötter att knäcka. Men läsningen af denna underliga bok, där det bytes om par lika gesvindt som vis-à-viser i en française, efterlämnar i mitt tycke *ett* intryck, som blir förhärskande genom all oklarheten: den ohöljda cynismen.

Med lika mycken spänning som på dramat själfväntade jag på utläggningarna. Skulle de ge stöd åt min uppfattning? De kommo i massa. Djupsinniga och spetsfundiga, intressanta ästhetiska

intressant tolkning så väl af diktverket som af Ibsens diktarpersonlighet, tveka vi ej att lämna plats för nedanstående uppsats, ehuru den synes afvika från Erdmanns. Ibsens problemdramer erbjuda ju andra synpunkter än den rent ästhetiska, det etiska elementet intar däri en fullt så framstående plats. Att ästetikern måste taga största hänsyn till den förstnämnda synpunkten är blott hans rätt och hans plikt. Han ser i dikten ett konstverk, det moraliska kommer för honom i andra rummet. Men icke för ty har moralisten å sin sida en lika bjudande plikt att häfda sin mening. Vi förutskicka dessa anmärkningar för att uttryckligen betona, att äfven om vi ej kunna annat än instämma i den oppositionella uppfattning af Ibsens pjes, som i nedanstående uttalanden gör sig gällande, förlorar Erdmanns tolkning i vår tanke intet af sitt värde.

Red.

afhandlingar, idealistiska utredningar och fina själsanalyser. Blommor, idel blommor för den store siarens fot. Men inte *en* röst, som i sanningens namn vittnar att man tvärt igenom diktverkets fingerade granna kejsarkläder utgrundat — nakenheten.

Jag hade länge gått och grämt mig öfver den gränslösa okritiskhet, hvarmed världen tager för godt allt som presteras af dess privilegierade stora inom litteraturen, och förgäfves sökt hos våra Ibsentolkare, af hvilka vi äga så många med fin intelligens, hög ästetisk bildning och etisk vederhäftighet, en ledning i mina tvifvel. Då fick jag från det håll, där jag allra minst sökt det, en bundsförvandt. Det var från den yttersta litterära vänstern. För en gång skulle den yttersta vänstern och den yttersta högern räcka hvarandra handen — i samförstånd, men för visso ej till något fostbrödraskap.

Ett nummer af Politiken, där Edv. Brandes i en längre artikel redogör för och utlägger Ibsens nya bok, råkade häromdagen falla i mina händer. Tidningen var då redan gammal, eftersom den var daterad någon dag strax före jul, just som boken utkommit, och artikeln har nog nu hunnit falla i glömska nere i Danmark (efter att först ha fallit i god jord, som all draksådd), men mig gaf den impulsen till dessa rader och satte utan tvekan pennan i min hand.

Edv. Brandes, »det unga Danmarks» ästetiske och litteräre banérförare, hyser intet tvifvel om hvad Ibsen menar i sin nya bok. Trots den dityrmbiska yra, hvaråt förf. hänger sig och som starkt tangerar det löjliga, är det nog rena allvaret han menar, och på rena allvaret ha nog hans ord tagits af hela den stora klick och många därutanför som hylla hans fana. Någon utläggning af Brandes' utläggning kan ej ifrågakomma. Jag tror det vara tillfyllest att återge några af hans egna ord. Se här några af dessa praktblommor:

»Gives det», säger han bland mycket annat, »med andre Ord Lykke udenfor det eneste Ene: Kærlighedens Lykke, hvor brændende Attraa griber og griber af anden Attraa i frygtløs og hensynsløs Glæde? — Det er dette Spørgsmaal, hvilket den gamle, store Mester, som var han ung og livsmodig endnu, besvarer med mægtig Ro i sit nye Værk: der gives ingen anden Lykke end Elskoven, og hvo, der synder mod den, han mister sit Liv.» — — —
 »Saa ung og saa oprørsk en Lære her i Norden, hvor vi sidder till Halsen i Sædelighed og Moral! Saa haanlig en trods mod det Samfund, der siges grundet paa det lovmæssige Forlovelsessvineri og det patenterede Aegteskabshykeri!»

Och han fortsätter:

»Hil Dig, høje Mester, der Du sidder saa ubøjet og jættestærk som Aandernes Behersker og Gang efter Gang sender Dit Bud til frie Sjæle, at der gives ingen anden Lov og Pligt og Ret end den egne Viljes selvskrevne Lov, og at kun der, hvor Viljen blusser hedest og stærkest, der er Livet: det andet er Død, hvorfra Ligstanken slaar en i Møde! Hil Dig, Mester, du indskrifer det unge Blods sunde Attraa som Lov og Lykke paa dit Værks Stentavle!»

Brandes slutar sitt långa tal, som är en enda lofsång till den store skaldens ära, med följande häpnadsväckande ord:

»Det er en Mesters Værk og et Mesterværk. Som ingen er Ibsen, saa egen, saa stor, saa oudgrundelig og dog saa forstaaelig i Overensstemmelse med vort Væsen. Han taler til os paa Bjærgets Tinde, den gamle af Dage, den unge i Rankhed. Hvor godt at læse, at fordybe sig i et saadant Værk, just da dette Aar udrinder, som har bredt saa megen aandelig Skiddenhed udover vort Land. Saa tage I da, I Dydsprædikanter, dette Værk af *Brand's* Forfatter og læse det! Hvor sættes Livslykken? Mon i det sjette Bud eller i Præstemoralen? Under Ibsens Tegn kan de Unge, de Levende vidne, at de ikke vil lade sig døde — ikke lade deres Kød dødes af Loven, ikke lade deres Aand dræbe af Farisæerne. Der er kun en Gud, forkynder Henrik Ibsen: den store Eros, og Digteren er hans Profet.»

Detta Edv. Brandes, och må vi lämna honom åt sitt värde. Men man må tusen gånger säga: så har Ibsen icke menat. Ett faktum är: hans ord *har* tolkats så och *kan* tolkas så. Det hjälper ej att man med de snillrikaste och djupsinnigaste sofismer söker bortresonnera deras rätta innebörd, ett verk, ur hvilket sådana konsekvenser som de här anförda kunna dragas, är ett förkastligt verk, må det än vara en mästars verk och den mästaren heta Ibsen.

* * *

Nu skall, efter hvad jag tror, stycket snart uppföras på scenen. Hundratals människor, som icke äro vana att i en teaterpjes söka efter symboler, utan se hvad för ögonen är och döma därefter, skola därpå taga intryck. Och hvilka? Den finaste skådespelarkonst skall ej kunna borteskamotera den dolda cynismen, den skall på scenen framträda långt tydligare än i boken. Hundratals af vår ungdom, som föräldrarna ej tveka att skicka till teatern, i den tanken att en pjes af Ibsen är ett bildningsmedel, som ej får försummas, skola få

inpräntad den läran, att sedlig renhet är så godt som ett brott — »en försyndelse mot lifvet» — och att det att låta alla hänsyn fara för att tillfredsställa den råa lidelsen är ej blott en rätt utan nästan en plikt.

Här, liksom i nästan alla Ibsens dramer, är det kvinnor som personifiera de samhällsomstörtande idéer, hvarmed den gamle skalden — skalken hade jag så när sagt — mystifierar en undrande och beundrande värld. Och hundratals unga män skola af detta stycke hämta den lärdomen, att kvinnan är ett ting, endast gjordt att offras på »den store Eros' altare», och hundratals unga flickor skola kanske applåderande instämma i det jubelrop som fru Maja slungar ut öfver berg och dal, då hon från man och hem och allt löper bort med den råde björnjägaren: »Jag är fri! Jag är fri! Jag är fri!» — Har man inte Ibsens ord på att *denna* slags frihet är den enda sunda och eftersträfvansvärda?

Hvem kan neka att ett sådant häfdande af den egna fria viljans härskarrätt gent emot all slags lagbunden ordning innebär en fara för hela samhället? Och hvilka drabbas däraf hårdare än kvinnorna? Man ser ju gärna i Ibsens kvinnofigurer spegelbilder af vår tids kvinna, särskildt nordens kvinna. Så skall man också i stycket »När vi döde vågner» i en Irene och en fru Maja se typer personifierande den sanna kvinnonaturen. Men har någonsin en mer förnedrande tolkning gifvits åt kvinnans väsen? En sammansättning af sinliga begär, ingenting annat.

Mot en sådan uppfattning, låt vara att den iklädt sig problem-dramats mystiska dräkt och stämplats med en snillrik författares in-segel, skulle ingen protest höjas? Kvinnan skulle ej vara månare om sitt människovärde än att hon stillatigande skulle se hur det röfvades ifrån henne, och hon skulle finna sig i att bli reducerad till en ståndpunkt lika med — djurets? Den som tiger han samtycker, heter det. Detta skulle äfven tillämpas här? Nej, och tusen gånger nej. Och när jag nu som kvinna vågar höja min stämma i öppen opposition mot den gängse idealistiska tolkningen af Ibsens sista drama, hämtar jag mod i den vissheten, att jag uttalar hvad hundraden af kvinnor tänkt och att jag således ej står ensam utan blott är

En bland många.

De ungas irrfärd.

(Ur »Aurora Leigh» af Elisabeth Barrett Browning.)

*Hvem ryser för den ödesdigra faran,
när någon ung och vilsen själ drar ut
att bryta sig en väg på främlingsvis
i bokens värld! Och dock jag säger,
en värld af böcker är en värld ända,
och världsligheten där är mindre skonsam
och mera mäktig. Ty de onda där
ha änglars vingar. På hvar dolkspets lågar
en grista af den eld som kan förgöra
ett andligt lif. Det sköna synes rätt
i kraft af skönhet och det svaga orätt
för svaghets skull...*

*Hvem dömer svartkonst och hvem skiljer trollmän
från sanna siare? Ett barn? Hvem låter
ett barn få ströfva kring emellan härar
och ger dess leende till mål åt skott?*

Litteratur.

Napoleons moder af Clara Tschudi. Öfversättning från norskan.

»Talrika äro de källor, hvori jag forskat för att frammana hennes bild», säger förf. i företalet till sin biografi öfver Letitia Ramolino Bonaparte. Att detta påstående ej är tomma ord, ser man af den långa förteckningen i slutet af boken på de arbeten, ur hvilka materialet till biografien blifvit hämtadt. De källskrifter som omnämnas äro ej mindre än 33, och likväl åtföljes listan af det lilla ordet »m. fl.» Förf. har således gjort sig stor möda för att kunna framställa för sina läsare en så fullständig och helgjuten bild som möjligt af »Madame mère» — den officiella titel Napoleons moder bar under kejsardömet.

Hufvudsakligen tycks fröken Tschudi hafva följt baron Larreys arbete: *Madame mère*, som utkom 1892 i två digra band. Detta arbete är så fullständigt, att man så mycket mer måste hålla den norska förf. räkning för hennes samvetsgranna källstudier, som hon egentligen blott behöft sätta sig ner och taga för sig vid baron Larreys rikt dukade bord. Larreys arbete innehåller nämligen i det närmaste allt hvad man vet om Letitia Bonaparte. Förf. som är soft till den berömda fältläkaren D. J. Larrey, som åtföljde de napoleonska arméerna, har under många år haft intim beröring med flera medlemmar af familjen Bonaparte och har därigenom erhållit kännedom om en mängd familjetraditioner och bref, som ej varit kända af föregående biografier.

Fröken Tschudis biografi omfattar hela Letitia Bonapartes på växlingar så rika lif. Hon visar oss henne sådan hon var både i lyckans och motgångens dagar. Som vi veta, var det ej blott höghet och glans som föll på den ryktbara korsikanskans lott, utan i lika stort mått arbete och försakelse, sorg och vedermöda. I alla lyckans skiftningar förblef hon sig lik, klok, allvarlig och kraftig. Aldrig dignade hon under bördan af sorger och motgångar, aldrig förhäfde hon sig under lyckans dagar. Det är denna lugna kraft och denna undergifvenhet för Guds skickelser, som gör hennes person så sympatisk och hennes lif så lärorikt. Hon var dessutom af naturen begåfvad med stor skönhet och med ett skarpt och klart förstånd, åt hvilket till och med hennes snillrike son gaf ett aktningfullt erkännande, men det är dock ej dessa egenskaper som gifva henne den hedersplats hon allt mera börjar intaga bland berömda kvinnor.

Grundtonen i hennes lynne var ett djupt allvar, som stundom slog öfver i en viss kärfhhet. Fröken Tschudi berättar många intressanta och karakteristiska drag ur hennes förhållande till barnen, hvilka tydligt visa att känslsamhet just ej hörde till hennes egenskaper. Hon var en sträng moder och hon förstod att bibehålla sin auktoritet öfver sina barn, äfven sedan de lämnat hemmet.

Umgängeslif och nöjen satte hon föga värde på, och under den tid, då hon intog en framskjuten plats vid Napoleons hof och omgafs med all den uppmärksamhet och vördnad, som tillkom den mäktige kejsarens moder, såg hon med saknad tillbaka på den tid, då hon i sitt korsikanska hem sträfvade och arbetade för att få de små tillgångarna att räcka till för den talrika familjens behof.

Aldrig besvärades hon under glansens dagar af blygsel öfver familjens ekonomiska betryck under de förflutna åren. Under en tid, då hon åtnjöt ett anslag af mer än en million francs om året, talade hon ofta enkelt och otvunget om huru hon efter familjens öfverflyttning från Korsika till Frankrike själf måst förrätta alla husliga sysslor och, då dagarna ej räckte till, om nätterna hjälpa upp både sönerns och döttrarnas — de blifvande konungarnas och prinsessornas — bristfälliga garderober. Det var ju för sina barn hon arbetat, och att hon kunnat göra något för dem, det ansåg hon

för den största lycka lifvet beskärt henne. Det var i själfva verket Letitia Bonapartes stora, offervilliga kärlek till sina barn, som gaf prägeln åt hela hennes personlighet. Den kastar ett poetiskt skimmer öfver den något kalla förståndsmässighet, som stundom väl starkt framträder hos henne, och förmildrar det obehagliga intryck, som hennes hufvudfel, en allt för stor sparsamhet, ej sällan framkallar. Hon sparade nämligen, som hon alltid sade, för sina barn, och när olyckan drabbade dem, stodo hennes sparade skatter alltid till tjänst åt den af hennes barn, som var i behof af hjälp.

Mest gripande är skildringen af den gamla kejsarmoderns ålderdom. Mild och blid lefde hon då för sina minnen och böjde sig ödmjukt och undergifvet under de tunga sorger hon hade att bära. Först vid 86 års ålder, sedan hon i flera år varit blind och oförmögen att gå, dog hon i Rom 1836.

Den bild som Clara Tschudi ger af den gamla kejsarmodern är mångsidig och klar, men den är ej nog lefvande och kraftfull för att göra ett djupare intryck. Det beror sannolikt därpå att stilen är något färglös och kärf, hvarigenom det hela gör mera intryck af ett torrt referat än af en själfständig uppsats.

Arbetet prydes af flere vackra porträtt.

G. H.

Ett räddningshem.

Onsdagen den 31 januari voro vi inbjudna att bevista invigningen af Frälsningsarméns nya räddningshem för fallna och prostituerade kvinnor, hvilket började sin tillvaro i oktober i det för ändamålet inköpta huset 60 Grefturegatan men först i dessa dagar blifvit färdigt. Högtidligheten ägde rum på aftonen inför en på grund af utrymmet liten och utvald publik och leddes af de båda kommandörerna, mr och mrs Oliphant, som i ett par föredrag på engelska, opåkalladt nog med tolk, hälsade gästerna välkomna och redogjorde för hemmets uppkomst i sammanhang med arméns öfriga verksamhet på detta område. Därpå framgick att armén har två dylika hem förut, ett i Stockholm och ett i Malmö. Major Liljegren, den energiska kvinna som leder slumarbetet inom allt Sveriges land, berättade några gripande drag ur sin verksamhet bland de förtappade, hvarefter mötet afslutades med bön af en bland de inbjudna.

Under det de öfriga gästerna aflägsnade sig, blefvo vi godhetsfullt ombedda att stanna kvar och ta hemmet jämte dess invånare i ögonsikte. Huset består af tre våningar, af hvilka den nedre innehåller matsalar, kök, expeditjonsrum, föreståndarinnans rum o. s. v., de båda öfre slumofficerarnas rum samt sofrum och arbetsrum

för hemmets skyddslingar. Dessa funno vi i full fart med att väfva, sy och sticka täcken i tre intill hvarandra gränsande rum en trappa upp. De arbeten, som utföras af dem, göras dels på beställning af firmor här i staden, dels till direkt försäljning genom arméns i landsorten resande agenter.

Det kändes litet egendomligt att röra sig bland denna samling af f. d. poliskunder och fängelseaspiranter. Man hade knappast tänkt sig dem så snygga till sitt yttre och så hyfsade i sitt sätt. Men något litet voro de dock nästan alla stämplade af sitt förflutna. Bittert var det att bland dem träffa ungdomar, som knappast före föllo riktigt fullvuxna. De sågo inte afgjordt glada ut, hvilket inte kan förvåna en trots den kärleksfulla och förståndiga behandling, som de efter allt att döma åtnjuta i detta hem.

Om man betänker hur grundligt förstörda både fysiskt och psykiskt, hur försupna och eländiga dessa kvinnor oftast äro, när de komma till ett sådant hem, så måste man anse det som ett under, att någon af dem kan bli människa igen och inta en hederlig plats i samhället. Och dock påstår fru kommandör Oliphant, att 75 proc. af de fallna kvinnor, som armén haft om hand, blifvit räddade, om än icke alla »frälsta». Äfven om denna siffra skulle vara något för optimistiskt tilltagen, så måste man dock frapperas af det nobla och välsignelsebringande i arméns outröttliga verksamhet i denna riktning.

Ingen går omkring och värfvar pensionärer till hemmet, utan de komma af sig själfva. De som inte ha någon skymt till önskan om räddning kunna nämligen anses ohjälpliga. För närvarande finns där 28, men där rymmes ännu vid pass ett tiotal.

Det vill naturligtvis mycket till för att icke endast föda utan äfven kläda alla dessa — de ha nämligen aldrig själfva några användbara kläder, endast paltor eller baltoaletter —; mrs Oliphant påpekade också hur välkommet det vore, om folk ville skicka dem gamla kläder och skodon, dock »not too old, you know.»

Från skilda håll.

»Barnavård» är namnet på ett sällskap, som bildades måndagen den 5 februari vid ett möte i Ateneums stora sal och hvars ändamål i stadgarna angifves vara att sprida intresse och kunskap om barns vård och uppfostran. Sällskapet, som närmast tillkommit på initiativ af Fredrika-Bremer-Förbundet, i ty att impulsen till detsamma gafs vid en af Förbundet anordnad diskussion med ämnet »Utbildning af barnavårdarinnor och barnens uppfostran före skolåldern», vill förverkliga sin uppgift närmast

genom att i hufvudstaden underhålla en anstalt för utbildning af barnavårdarinnor. Till elever vid anstalten mottagas kvinnor från 15 år i så stort antal, som styrelsen finner lämpligt. Denna består af följande nio medlemmar: fru Anna Tamm, fru Anna Flensburg, fru Elsa Fürstenberg, fröken Maria Aspman, doktor V. Scharp, professor J. Wærn, friherrinnan Ebba Tamm, fru Gerda Medin och häradshöfding E. Bredberg.

För ändamålet har en anonym person skänkt en gåfva af 900 kr.

Hertiginnan af Vestergötland, som lifligt intresserar sig för saken, har godhetsfullt mottagit kallelsen att vara sällskapets beskyddarinna.

*

Sveriges arbetsstugor för barn äro nu 36 till antalet, sedan ny sådan öppnats i Hernösand. Det vill synas, som om arbetsstugeidén allt mera vinner förtroende och spridning, i det att *under denna vinter icke mindre än 6 nya arbetsstugor organiserats och öppnats*, nämligen i följande städer: *Karlstad, Visby, Karlskrona, Landskrona, Östersund* och nu senast i *Hernösand*.

Alla dessa arbetsstugor hafva erhållit bidrag till den första uppsättningen (från 500—700 kr.) af de medel, som stiftelsen »Lars Hiertas minne» anslagit till upprättande af arbetsstugor i landsorten och dess städer, hvarjämte föreståndarinnorna hafva afgiftsfritt fått genomgå en lärokurs i Adolf Fredriks arbetsstuga i Stockholm.

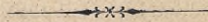
Äfven i Stockholm har *en ny arbetsstuga* upprättats under sistlidna höst, nämligen i fröken Agnes Lagerstedts *arbetarehem* (nr 50 Sibyllegatan) för ett 60-tal barn.

*

Susan B. Anthony, den berömda förkämpen för rösträttssaken, fyller åttio år den 15 februari. En enkom upprättad komité är sysselsatt med storartade förberedelser till födelsedagens firande. Ett offentligt möte kommer att hållas mellan 3 och 5 e. m. i Lafayette Opera House i Washington. Samma dags afton hålles en »reception» för miss Anthony, vid hvilken hon kommer att taga emot jämte medlemmarna af födelsedagskomitén. Framstående kvinnor, representerande alla kvinnliga arbetssfärer, skola hälsa miss Anthony och gifva uttryck åt sin känsla af den betydelse hennes verksamhet haft för deras respektive arbetsområden. Det finnes i denna dag, säger *The Woman's Journal*, ingen kvinna i vårt land, som icke i någon mån har blifvit understödd af miss Anthonys och hennes likars sträfvan.

*

Vid Heidelbergs universitet har medicinska fakulteten på regeringens initiativ enhälligt beslutit att lämna tillträde åt kvinnor som ordinarie åhörare. De ha därjämte samma rättigheter som sina manliga kamrater, kunna aflägga samma examina som dessa, men måste ha förvärfvat mogenhetsbetyg vid ett tyskt gymnasium. Som tillfälliga åhörare få de icke tillträde.

— C. E. Lagerström —
FREJA-MAGASINET

18 Humlegårdsgatan 18
18 Götgatan 18
29 Drottninggatan 29

Stockholms Dagblad.

Sveriges innehållsrikaste och jämförelsevis prisbilligaste tidning.

Rikhaltig Literaturafdelning.

Morgon- och **afton-**tidning.

Alltså snabbaste nyheter två gånger om dagen.

Aftontidningen med uteslutande nytt innehåll på alla afdelningar.

— Prenumerationspris —

Stockholmsupplagan:

för år**15**:— för kvartal **4**:25
» halft år **8**:— » månad **1**:50

Landsortsupplagan:

för år**10**:— för kvartal **3**:—
» halft år **6**:— » månad **1**:—

Smedman den äldres

Handels-Skola,

Stockholm, **Stortorget 16.** Allm. Telef. 21 77.

Nya terminen börjar den 15 Januari.

Mottagningstid **10—12** och **4—6.**

Undervisning i alla kontorsämnen, hvaribland språk.

Söndags- och Aftonlektioner. Dugliga biträden erhållas från skolan.

OBS! Å bref anhålles om fullständig adress.

Sjuksköterskor

med goda betyg öfver genomgångna lärokurser och utöfvad praktisk verksamhet finnas anmälda å Fredrika-Bremer-Förbundets Byrå, 54 Drottninggatan, 1 tr. — Allm. Tel. 48 16. Riks Tel. 27 62.

Å *Fredrika-Bremer-Förbundets byrå 54 Drottninggatan mottagas anmälningar till inträde i Förbundets*

Sjukkassa.

Äfven personer, som icke äro medlemmar af Förbundet, kunna blifva delegare i densamma.

Stäckyle, klädesylle och ull **utbytes** eller emottages till väfnad af klädningstyger, tyger till alla slags sportdräkter. Filtar, säng-, barn-, res-, vagn- och hästfiltar. **Nytt**, s. k. bordsfält, bredd 1,55 mtr. **Nytt**, mattor i vackra mönster, och starka. **Nytt**, mattor af Papper, 65 öre pr mtr.

Gods afhentats täcksamt.

Hildur Anderssons A. B., väfnadsafdelning, 9 A Örtorgsgatan (Butiken).

Rikstel. 163. Allm. tel. 76 53.

Anmälan.

Dagny, utgifvas år **1900** efter samma plan, som föregående år. Tidskriften, som utgifves af och är organ för **Fredrika-Bremer-Förbundet** skall fortfarande ha till sin hufvuduppgift att verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt, såväl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Därjämte är **Dagny** såsom organ äfven för **Föreningen för Vägörenhetens Ordnande och Föreningen Handarbetets Vänner** i tillfälle att med sakkännedom följa de områden af kvinlig verksamhet, hvilka representeras af dessa föreningar.

Åt **sjuksköterskornas intressen** och andra viktiga spörsmål, som beröra kvinnan, skall synnerlig uppmärksamhet ägnas; dessutom åt **litteraturens förteelser i hem- och utlandet**, framför allt sådana litterära alster, som behandla kvinnorörelsen och därmed sammanhängande frågor. **Öfversikter och notiser, kortare berättelser, minnesteckningar, resebref, biografiska och historiska utkast, kåserier m. m.** skola allhyämt rikligt i tidskriften inflyta.

Dagny redigeras af fröken **Lotten Dahlgren**, till hvilken, under Förbundets adress, alla bidrag till och meddelanden rörande tidskriften böra ställas.

Dagny utkommer **1900** med **20** häften, utgörande minst **28** tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af **Fredrika-Bremer-Förbundet** » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å **Fredrika-Bremer-Förbundets** byrå till ett pris af **30** öre för enkelhäfte.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62. Förbundets byrå öppen 11—4. Allm. tel. 48 16.

F. V. O. Centralbyrå: Stora Nygatan 36

Rikstelefon 15 46 — Allm. telefon 27 15

är under vintern öppen alla helgfria dagar, utom lördagar, kl. 10—4.

För hjälpsökande kl. 1/2 10—11.

Föreningen Handarbetets Vänner: Brunkebergstorg 18.

Öppet 10—4.